

8. Ofitsiynyi sait Luhanskoi oblderzhadministratsii [Official Site Lugansk Regional State Administration]. loga.gov.ua. Retrieved from : <http://www.loga.gov.ua> [in Ukrainian].

9. Ofitsiynyi sait Ministerstva aharnoi polityky [Official site of the Ministry of Agriculture]. minagro.gov.ua. Retrieved from: <http://www.minagro.gov.ua> [in Ukrainian].

10. *Poddierohin A. M. & Kornyluk A. V.* (2009). Innovatsii ta yikh finansove zabezpechennia v kharchovii promyslovosti Ukrainy [Innovations and their financial security in the food industry in Ukraine] // *Finansy Ukrainy — Finance Ukraine.* — № 11. — P. 94—100 [in Ukrainian].

11. *Rybak Yu. V.* (2011). Stratehiia pidvyshchennia mizhnarodnoi konkurentospromozhnosti rehioniv [The strategy of increasing the international competitiveness of regions] // *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukrainiiu — Formation of Market Relations in Ukraine.* — № 1 (116). — P. 192—199 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 21.06.2013 р.

УДК

Бараник З. П.,

д.е.н., професор кафедри статистики

Петухова О. А.,

старший викладач кафедри статистики
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Baranik Z.P.

professor of the Department of Statistics

Petyhova O.A.

senior Lecturer, Department of Statistics
SHEE «KNEU named after Vadym Hetman»

STATISTICAL ANALYSIS OF THE LABOR MARKET IN UKRAINE: A GENDER PERSPECTIVE

АНОТАЦІЯ. В статті представлено результати статистичного аналізу ринку праці України у 2013 році. Розглянуто його гендерний аспект: зайнятість, безробіття, оплата праці. Обґрунтовано необхідність вирішення цієї проблеми, оскільки Україна буде сучасну соціальну модель розвитку суспільства.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ринок праці, гендер, нерівність, чоловіки, жінки, соціальна модель.

ABSTRACT. The article presents the results of statistical analysis of labor market in Ukraine in 2013. It outlines the gender perspective: employment, unemployment, wages. It stresses the necessity of solving this problem, because Ukraine is building a modern social model of society.

KEYWORDS: labor market, gender, inequality, men, women, social model.

Сучасна соціальна модель суспільства передбачає наявність ефективних державних соціальних інститутів і обмеження нерівності. В країнах світу існують великі розбіжності в соціальних системах, рівнях соціального розшарування та деяких інших сферах.

Одним з ключових критеріїв соціальної справедливості є міцна соціальна система, яка значною мірою забезпечує ефективний захист усім громадянам і більш за все найуразливішим верствам суспільства.

В основі сучасної соціальної моделі лежить велика кількість постулатів, але в першу чергу це стосується нерівності, яка загрожує соціальній справедливості. На особливу увагу заслуговує гендерна нерівність.

У Законі України «Про забезпечення рівня прав та можливостей жінок і чоловіків» передбачено рівні можливості обох статей по відношенню до праці та одержання винагороди за неї. Гендерна рівність до праці, особливо, до оплати праці, представляє собою процес справедливого відношення до жінок і чоловіків. Для забезпечення справедливості, особливо на ринку праці, країна повинна виключити будь-яку дискримінацію у сфері праці по відношенню до жінок.

Основною причиною збереження гендерної нерівності в Україні, що, відповідно, враховується при оцінці людського розвитку є, в першу чергу, — відмінності в економічних можливостях чоловіків та жінок. Так, показники освіти не мають суттєвих відмінностей за статтю, а якщо брати до уваги показники тривалості життя, то різниця на користь жінок, тому істотним фактором гендерної нерівномірності у суспільстві є відмінності у заробітній платі жінок та чоловіків. Все це доводить необхідність ґрунтовного аналізу ситуації на ринку праці України, визначення основних елементів гендерної нерівномірності в економічній сфері та розробці стратегічних напрямів її подолання.

Вивченням гендерних нерівностей на ринку праці займаються видатні українські та зарубіжні вчені, такі як В. Буланов, Н. Влащенко, Л. Віноградова, М. Волгін, І. Калачова, Е. Лібанова, О. Палій, В. Онікієнко та інші. Вони розглядають економічні, соціальні та політичні наслідки нерівноправного становища жінок в країні, висвітлюють та аналізують існуючі гендерні відмінності на ринку праці.

Стаття 24 Конституції України, Стаття 2—1 Кодексу законів про працю України, Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» передбачають заборону дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Не зважаючи на дію цих законів, в Україні до сих пір присутня дискримінація жінок на ринку праці, і в першу чергу це стосується процесів працевлаштування та звільнення, оплати праці, підвищення конкурентоспроможності, тощо.

За даними Державної служби статистики України у 2013 році кількість зайнятого населення у віці 15—70 років, у порівнянні з відповідним періодом 2012 року, збільшилася на 49,8 тис. осіб та становила 20,4 млн осіб, у тому числі 10,6 млн. осіб склали чоловіки, а 9,8 млн осіб — жінки.

Рівень зайнятості зріс як серед чоловіків, так і серед жінок: серед чоловіків — з 65,2 % у 2012 році до 65,9 % у 2013 році, серед жінок — з 54,8 % до 55,3 % економічно-активного населення.

Починаючи з 2009 року питома вага жінок у загальній чисельності зайнятого населення зменшується (з 49,4 % у 2009 році до 48,3 % у 2013 році).

В середньому за 2013 рік рівень безробіття серед чоловіків становив 8,0 % економічно-активного населення (у 2012 році — 8,5 %). Серед жінок цей показник знизився з 6,4 % до 6,2 % економічно-активного населення. Питома вага жінок у загальній чисельності безробітного населення в останні роки зростає. Так, у 2013 році частка їх складала 41,4 % (у 2009 році — 40,2 %).

Жінкам, які звертаються до державної служби зайнятості, надаються всі послуги щодо сприяння у працевлаштуванні, передбачені законодавством, незалежно від статі.

У державній службі зайнятості протягом 2013 року було зареєстровано 1,5 млн безробітних, з яких жінки становили 52 %, або 796,5 тис. осіб.

Середньомісячна заробітна плата жінок у 2013 році складала 2866 грн, порівняно з чоловіками — 77,2 %. Співвідношення за-

робітної плати жінок і чоловіків за всіма видами економічної діяльності на користь останніх, виключення складає «Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок», з них «музеїв та інших закладів культури». В цій галузі економіки заробітна плата жінок на 220 грн вища, ніж у чоловіків. Жіноча зайнятість традиційно переважає у видах діяльності з найнижчими рівнями середньої заробітної плати — наданні комунальних та індивідуальних послуг, діяльності готелів та ресторанів, освіти, охороні здоров'я та соціальному забезпеченні, у яких жінки становлять переважну частку (60—83 %) працівників.

Істотні відмінності у розмірі гендерного розриву в оплаті праці простежуються і в регіональному аспекті: якщо для західних областей характерні менші гендерні відмінності в рівні заробітної плати, то в більшості областей сходу середня заробітна плата жінок не перевищує 70 % чоловічого аналога.

На розмір заробітної плати впливає багато чинників, у тому числі умови праці. В Україні законодавство про працю забороняє використання праці жінок на важких та шкідливих роботах. А чоловіки, які працюють на таких виробництвах, отримують пільги і компенсації, що відповідно впливає на рівень їхньої оплати праці.

Слід зазначити, що справжній рівень гендерної нерівності в оплаті праці може виявити лише аналіз цього показника за професіями. Здійснення такого аналізу можливе після запровадження в статистичну практику спеціального обстеження та накопичення певних динамічних рядів даних.

Найбільше жінок, які мали статус беробітного зафіксовано в наступних видах економічної діяльності:

- сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство — 39,2 %;
- переробна промисловість — 19,7 %;
- оптова та роздрібна торгівля — 9,2 %;
- державне управління та оборона і обов'язкове соціальне страхування — 5,6 %;
- будівництво — 5,3 %;
- транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність — 4,4 %.

За направленням державної служби зайнятості у 2013 році отримали роботу 541,9 тис. безробітних, зокрема 253,3 тис. безробітних жінок та 288,6 тис. безробітних чоловіків. Рівень працевлаштування серед жінок становив — 32 %, серед чоловіків — 39 %. Серед регіонів найбільший рівень працевлаштування жінок

був в АР Крим, Запорізькій та Харківській областях, серед чоловіків — в Одеській, Харківській та Черкаській областях.

Серед зареєстрованих безробітних жінок кожна п'ята отримала роботу у торгівлі, у сільському господарстві — 16 %; у промисловості — 15 %, майже кожна десята — в охороні здоров'я та надання соціальної допомоги. Серед чоловіків третина працевлаштувалися у сільському господарстві, кожний п'ятий — у промисловості, 9 % — у торгівлі, 6 % — в освіті.

Як чоловікам, так і жінкам, державною службою зайнятості надаються профінформаційні й профконсультаційні послуги з питань вибору або зміни професії, з урахуванням потреб регіонального ринку праці, та подальшого працевлаштування. У центрах зайнятості розміщені уніфіковані інформаційні матеріали й комп'ютери вільного доступу для шукаючих роботу й роботодавців. Відповідно до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків», інформація про вакансії не містить дискримінаційних вимог за віком і статтю.

Чисельність безробітних чоловіків, які отримували профорієнтаційні послуги у 2013 році, становила 713,4 тис. осіб, а жінок — 756,8 тис. безробітних.

Для підвищення конкурентоздатності на ринку праці у 2013 році до професійного навчання було залучено 217,0 тис. безробітних, зокрема 102,8 тис. жінок, та 114,2 тис. чоловіків. Рівень охоплення професійним навчанням становив 12,9 % та 15,4 %, відповідно.

З метою тимчасового працевлаштування та одержання матеріальної підтримки для незайнятих та безробітних громадян місцевими органами влади, разом із службою зайнятості, організовуються оплачувані громадські та інші роботи тимчасового характеру.

У 2013 році в них брали участь 230,6 тис. безробітних, з яких жінки становили 48,9 %, або 112,7 тисяч. Рівень залучення до громадських робіт серед жінок, становив 14,1 %, серед чоловіків — 15,9 %.

Для підтримання конкурентоспроможності осіб старше 45 років на ринку праці у січні-липні 2014 року ваучер на навчання та підвищення кваліфікації отримали 3,3 тис. осіб.

Станом на 1 серпня 2014 року, кількість зареєстрованих безробітних становила 433,5 тис. осіб, з них отримували допомогу по безробіттю 342,2 тис. осіб. Середній розмір допомоги по безробіттю у липні 2014 року становив 1201 грн.

Низький рівень розвитку сфери соціального забезпечення не дозволяє жінкам звільнитися з роботи й вести домашнє господарство, виховувати дітей. Українська система соціального забезпечення та страхування перебуває на етапі становлення, і жінки змушені працювати в суспільному виробництві, виконуючи одночасно функції матері та працівника.

Активізація підтримки державними та місцевими органами виконавчої влади зайнятості жінок повинна розглядатись як основний чинник оптимізації гендерних відмінностей на ринку праці України.

Проведення комплексного статистичного оцінювання рівня заробітної плати чоловіків і жінок дозволить органам державного управління та регулювання політикою зайнятості розробити активні заходи, спрямовані на покращення функціонування ринку праці, особливо, по відношенню до забезпечення гідного рівня життя як чоловіків, так і жінок, затвердження в суспільстві соціальної справедливості, «захист від дискримінації, зокрема за гендерною ознакою».

Результати проведеного статистичного оцінювання оплати праці жінок і чоловіків підкреслюють наявні гендерні відмінності на ринку праці України. Існуюча різниця між заробітками чоловіків і жінок є наслідком професійної сегрегації та прямої дискримінації (gender pay differential). Цей факт має особливе значення для формування поведінки жінок на ринку праці. Причому гендерні відмінності обмежують як попит, так і пропозицію жіночої робочої сили. Це відбувається за рахунок дії старих стереотипів поведінки чоловіків та жінок у суспільстві, які впливають не тільки на найманих працівників, а й на роботодавців, які під час наймання на роботу віддають перевагу чоловікам, оскільки будь-яку жінку вважають невиконувачем і нестабільним працівником.

Література

1. Бараник З. П. Функціонування ринку праці: статистична оцінка. — К.: КНЕУ, 2007. — 370 с.
2. Курило І. О. Статистичне дослідження гендерних особливостей соціально-економічної структури населення // Статистика України. — 2005. — № 4. — С. 37—43.
3. Економічна активність населення України 2012: Стат. Збірник / Державна служба статистики України;
4. Економічна активність населення України 2012: Стат. Збірник / Державна служба статистики України.

5. Ринок праці України у 2012 році: Аналітично — статистичний збірник /Державний центр зайнятості Міністерства соціальної політики України.

6. Ринок праці України у 2013 році: Аналітично — статистичний збірник /Державний центр зайнятості Міністерства соціальної політики України.

Стаття надійшла до редакції 21.06.2013 р.